

УДК 658.1:65.011

Колос Ірина Василівна, к.е.н., доц., доцент кафедри економіки підприємства
Київський національний університет технологій та дизайну

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ОЩАДЛИВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В статті досліджено сутність інформаційного забезпечення управління підприємством, його складові та обґрунтовано формат управлінської звітності в межах ощадливого управління підприємством.

Інформаційне забезпечення, ощадливе управління, управлінська звітність.

Essence of the informative providing and his constituents are investigated in this article, and also the format of the management reporting is grounded for a system lean management of the enterprise are proved.

Information providing, lean management, management reporting.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Розвиток національної економіки вимагає від кожного підприємства якості інформаційної бази щодо економічних, технологічних, соціальних і екологічних аспектів діяльності. Актуальним стає забезпечення довгострокової конкурентоспроможності без суттєвих капітальних вкладень. Особливого значення в системі управління підприємством набуває впровадження дієвих принципів, методів, інструментів, технологій (зокрема, концепції ощадливого виробництва), що використовуються світовими компаніями, їх адаптація до сучасних умов функціонування вітчизняних суб'єктів господарювання та вдосконалення з урахуванням національної ментальності й рівня усвідомлення персоналу. Це неможливо без раціонально налагодженого інформування про результати, досягнення, недоліки та перешкоди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, де вказати започаткування розв'язання даної проблеми та на які опирається автор, а також обов'язково виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття.

Дослідженню проблем інформаційного забезпечення управління підприємством присвячено праці вітчизняних науковців Т.І. Алачової, Л.В. Балабанової, О.С. Височана, М.П. Войнаренка, Н.Г. Георгіаді, А.Г. Загороднього, О.Є. Кузьміна, С.М. Петренко, Л.О. Сухаревої, О.Ю. Чубукової, В.Д. Шквір та зарубіжних дослідників С.А. Бороненкової, В.В. Годіна, Є.Ю. Духоніна, Д.В. Ісаєва, І.К. Корнєєва, Р.О. Фатхутдінова.

Вагомі теоретичні і методологічні розробки концепції ощадливого виробництва викладено в наукових працях Б. Баггалі, М. Вейдера, Дж. Вумека, М. Джорджа, Д. Джонса, А. Ель-Хомсі, К. Тойдо, Дж. Лайкреа, У. Левінсона, Б. Максвелла, Т. Оно, Х. Рамперсада, С. Сінго, Д. Теппінга, Д. Хоббса.

Аналіз оприлюднених результатів науково-практичних і методичних досліджень вчених свідчить про дискусійний характер проблем формування і впровадження інформаційного забезпечення управління підприємством, що потребує подальших досліджень. В опублікованих працях немає однозначного підходу до визначення сутності інформаційного забезпечення управління підприємством, виокремлення його складових, недостатньо досліджено можливості створення інформаційного забезпечення з урахуванням концепції ощадливого виробництва в управлінні діяльністю підприємства.

Постановка завдання (формулювання цілей статті).

Метою статті є дослідження сутності інформаційного забезпечення управління підприємством, його складових в сучасних умовах розвитку економіки та обґрунтування інформаційного інструментарію ощадливого управління підприємства. У процесі досягнення мети поставлено і вирішено такі основні завдання: розкрито особливості поняття інформаційне забезпечення як основи ефективного управління підприємством; визначено і обґрунтовано складові інформаційного забезпечення управління підприємством; запропоновано використання інструментів візуалізації результатів діяльності підприємства на засадах ощадливості.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

На ефективність управління підприємством чинить суттєвий вплив вдало розроблене інформаційне забезпечення. Інформаційне забезпечення є комплексним поняттям, яке охоплює сукупність первинних і вторинних даних, організацію збереження накопиченої інформації, способи її групування, презентації та методи перетворення, правила організації банку даних, методи кодування й пошуку інформації. В загальному розумінні під інформаційним забезпеченням вважається наявність інформації, необхідної для управління економічними процесами, що міститься в базах даних інформаційних систем [6, с. 260]. Конструктивний аналіз оприлюднених результатів науково-економічних досліджень дозволив встановити різні підходи до визначення сутності інформаційного забезпечення: (1) як інформаційного обслуговування управління [4; 9]; (2) як заходів зі створення інформаційного середовища управління [5]; (3) як сукупності дій з надання необхідної для управлінської діяльності інформації в зазначене місце на основі певних процедур із заданою періодичністю [3].

Різноманітність точок зору авторів свідчить про складність цього питання і відсутність системного підходу до його розв'язання. Враховуючи це, доцільно сформулювати принципи побудови інформаційного забезпечення, також слід враховувати об'єктивно існуючі взаємозв'язки між складовими інформаційного забезпечення управління підприємством. В межах проведеного дослідження запропоновано авторське визначення поняття інформаційне забезпечення управлінням підприємством, під яким будемо розуміти сукупність даних, організацію їх введення, обробку, збереження та накопичення, пошуку, а також поширення в межах компетентності зацікавленим особам в зручному для них вигляді. Виходячи із запропонованого визначення вважаємо за доцільне виділяти чотири складові в системі інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень: інформаційні ресурси, інформаційні технології, технічні засоби та програмне забезпечення.

Цілі інформаційного забезпечення, взаємозв'язок між його складовими та зацікавленими особами представлено на рис. 1. Головна мета створення

інформаційного забезпечення полягає у підвищенні ефективності управління підприємством. При цьому необхідно, аби кожен працівник отримував сукупність корисних даних для вирішення покладених на нього завдань в межах професійної компетентності з мінімальними витратами на пошук і підготовку такої інформації.

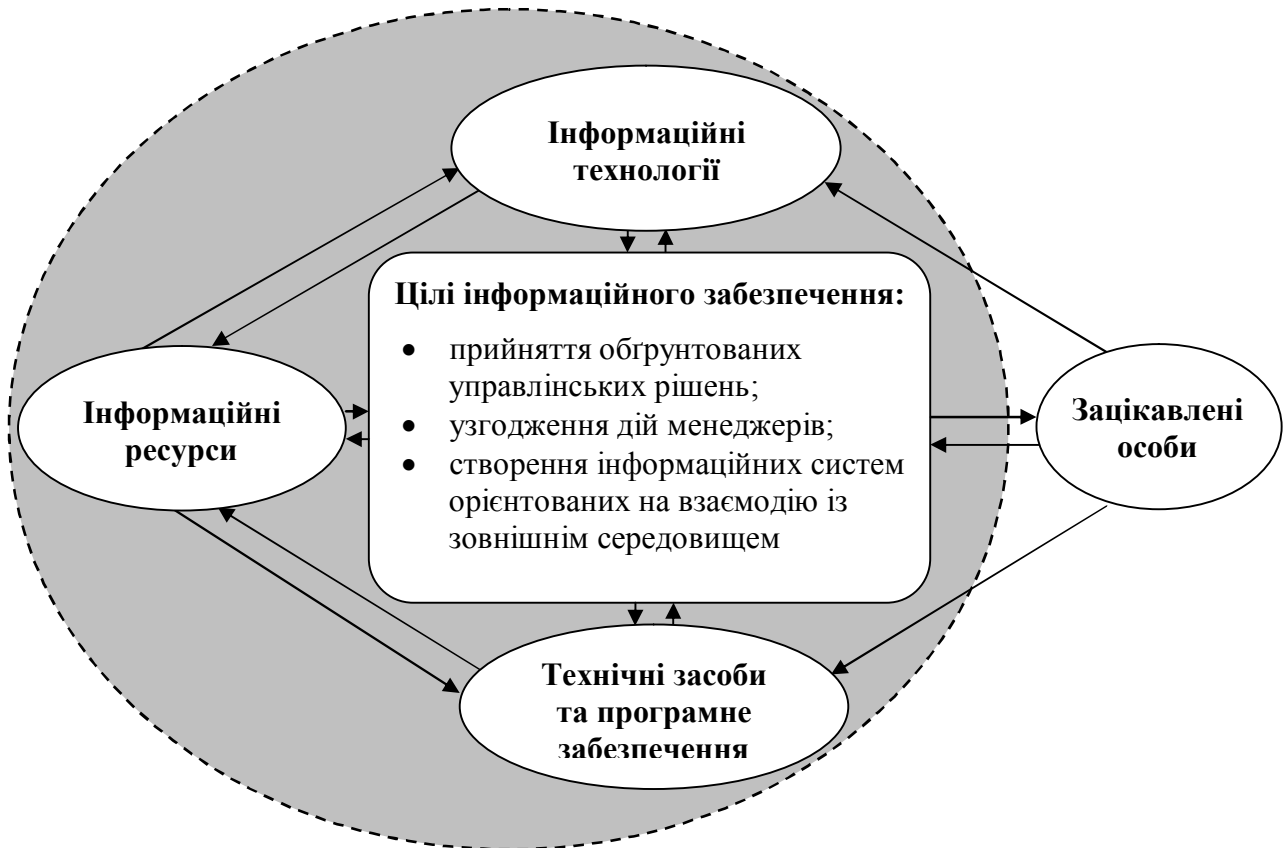


Рис. 1. Складові інформаційного забезпечення управління підприємством (авторська розробка)

Інформаційне забезпечення підприємства доцільно формувати на таких принципах: цілеспрямованість інформації (підбір даних з орієнтацією на поставлене завдання); повнота інформації (одержання необхідного і достатнього обсягу інформації для виконання посадових обов'язків); актуальність (відображення новітніх даних, орієнтація на формування інформації з випереджальним, а не запізнілим характером); конкретність (вибір із сукупності інформації найбільш важливої); оперативність (скорочення часу на збір, систематизацію і представлення інформації).

Інформаційні ресурси будемо розглядати як упорядковану сукупність документованих даних і знань, відомостей, інформації, що призначено для

задоволення інформаційних потреб користувачів та може бути використана для прийняття рішення. Джерелами інформації можуть бути: (1) вибіркові дані про зовнішнє середовище, вплив яких на результати діяльності підприємства є суттєвим: нормативно-законодавчі акти; результати досліджень і розробок, в тому числі галузевих НДІ; спеціальні джерела інформації; власні дослідження та цільові дослідження спеціалізованих організацій; конференції, ярмарки; огляди періодичної літератури; (2) позаоблікові та облікові дані щодо внутрішнього стану і процесів, які відбуваються на підприємстві.

На основі облікових джерел складається уніфікована фінансова, статистична та податкова звітність підприємства, що забезпечує виконання всіх функцій управління підприємством. Так, фінансову звітність використовують для проведення економічного і фінансового аналізу, прогнозування результатів діяльності підприємства, оцінки ризиків, управління необоротними й оборотними активами, управління вартістю і структурою капіталу. Податкова звітність дає можливість встановити рівень податкового навантаження й обґрунтувати раціональну податкову політику підприємства. Статистична звітність забезпечує побудову макроекономічних показників, які відображають узагальнену характеристику стану і рівня розвитку економіки в цілому, окремих видів економічної діяльності. Крім цього, дані статистичної звітності підприємство використовує для економічного аналізу показників інвестицій, інновацій, праці, основних засобів, дебіторської та кредиторської заборгованості тощо. Управлінська звітність законодавчо не регламентована і кожне підприємство самостійно визначає її обсяг, зміст та формати. Головна мета управлінської звітності полягає у забезпеченні керівництва й менеджерів усіх рівнів управління необхідними даними для прийняття управлінських рішень, здійснення планування, ведення контролю і виміру показників функціонування підприємства.

Концепція ощадливого виробництва – концепція менеджменту, метою якої є створення більшої цінності меншими зусиллями з орієнтацією на постійне вдосконалення, що дозволяє цілеспрямовано зменшити непродуктивні

витрати (втрати) [1, 2]. Створюються умови використання обмежених ресурсів для ефективного виробництва продукції невеликими партіями протягом визначеного терміну з фокусуванням на задоволення конкретних потреб споживачів. Водночас, змінюються пріоритети в системі управління виробничими і невиробничими витратами шляхом залучення кожного працівника. Для забезпечення цього працівникам і власникам підприємства-виробника щоденно необхідно переглядати потік створення цінності з орієнтацією на майбутній добробут споживача і процвітання постачальника.

Ощадливе управління підприємством націлено на мінімізацію нераціональних витрат часу, зусиль, ресурсів (матеріально-технічних, людських, фінансових, інформаційних). В межах ощадливого управління підприємства доцільно проводити ретельний аналіз всіх проблем і здійснювати пошук можливостей їх усунення. Результатом буде ефективне функціонування підприємства, що забезпечується зменшенням витрат, усуненням втрат, покращення якості продукції, посилення конкурентоспроможності та підвищення результативності діяльності підприємства. Запропоновано в системі ощадливого управління підприємством формувати Звіт про ефективність, передбачивши графічну інтерпретацію динаміки показників. Автором встановлено переваги такого формату, що полягають у відображенні: (1) ефективності за годинами, днями, місяцями звітного (поточного) року; (2) цільових показників за минулими роками; (3) довгострокових цілей на найближчі роки; (4) даних порівняльного аналізу (кращі показники підприємства). Розроблено формат Звіту про ефективність з фокусуванням результатів на створення додаткової цінності, який містить на одному аркуші А4: назву звіту і його мету, опис проблеми, аналіз причин, перелік заходів і умов їх реалізації, відповідальну групу осіб. Такий формат забезпечує ефективне проведення нарад, що сприяє мінімізації втрат часу для вивчення результатів і максимізації зосередження на розгляді можливих альтернатив заходів щодо вирішення проблем втрат. Доцільно формувати не статичні звіти (на певну дату або за певний період), а відображати динамічні зміни

контрольованих показників, оскільки найбільш важливим є відслідковування темпу зміни значення показників ефективності ощадливого виробництва і менш значимим є фактичний рівень показника за обраним періодом. Це сприятиме своєчасному визначенні змін потоку створення цінності на постійній основі, встановленні виду і сили впливу виявлених змін на контрольовані показники, дозволить попередити небажані втрати, забезпечить ухвалення раціональних рішень та мотивувати кожного працівника до належного виконання посадових обов'язків з мінімумом дефектів і втрат. Відсутність цільових показників перешкоджатиме ефективному ощадливому управлінню підприємством, оскільки відсутня база для оцінки фактичного розвитку.

Відбір кожного показника доцільно виконувати з орієнтацією на вимірювання ефективності потоку створення цінності в процесі забезпечення ключових чинників успіху, які засновано на принципах ощадливості. Автором використано методичний підхід до розробки системи показників ефективності підприємств легкої промисловості, який передбачає послідовне взаємоузгоджене обґрунтування принципів ощадливого виробництва, ключових чинників успіху, цілей, способу вимірювання, цільові значення, можливі проблеми та заходи, які спрямовано на вдосконалення. Запропоновано складання інформаційного словника (містить опис показника), який має забезпечити однакове розуміння особливостей кожного показника. Структура формату включає: найменування показника; мету; формулу для розрахунку; одиницю виміру; порівняльні показники (орієнтовну норму чи норматив); джерело інформації; відповідального за інформацію; бажане і фактичне значення; відхилення, причину виникнення і наслідки.

Важливою складовою інформаційного забезпечення підприємства є інформаційні технології, тобто сукупність засобів і методів збирання, реєстрації, обробки, накопичення і доведення до користувача необхідних даних в системі організаційного управління на основі застосування засобів обчислювальної техніки [7, 8]. Сучасні інформаційні технології сприяють своєчасному інформуванню зацікавлених осіб (від власника до виконавця).

Третьою складовою інформаційного забезпечення, яка дає можливість підприємству використовувати певні інформаційні технології, є технічні засоби та програмне забезпечення ефективного управління підприємством. Під технічними засобами розуміють ЕОМ, пристрої введення та виведення даних, пристрої довгострокового зберігання даних, мережне устаткування та канали зв'язку. Введення та виведення даних можливі в межах таких систем: глобальної мережі; корпоративної та локальної комп'ютерної мережі; системи передачі паперових документів. За складом та функціональними можливостями технічні засоби можна згрупувати в три групи: (1) технічні засоби збору та реєстрації даних, накопичення, обробки, передачі, відображення, виведення та розмноження даних; (2) засоби комп'ютерної техніки будь-яких моделей; (3) засоби організаційної техніки.

Сукупність програм системи обробки даних і програмних документів (інструкцій), необхідних для експлуатації цих програм, як правило, розглядають як програмне забезпечення. До програмного забезпечення входять: системні програмні продукти – для забезпечення діяльності комп'ютерних систем (тестові, діагностичні та антивірусні програми, операційні системи); спеціальні програмні продукти – сукупність програм, які розроблені при створенні конкретної інформаційної системи; прикладні програмні засоби забезпечення управлінською діяльністю – системи підготовки текстових документів, системи обробки фінансово-економічних даних, системи управління базами даних, системи підготовки презентацій, експертні системи та системи підтримки прийняття рішень, а також інші системи; технічна документація містить опис завдань, завдання на алгоритмізацію, економіко-математичну модель завдання, контрольні приклади.

В управлінні діяльністю підприємства використовуються різні програмні продукти, які можна поділити на три групи [8]: (1) електронні таблиці в Microsoft Excel, (2) корпоративні системи управління, (3) спеціальні розробки на замовлення.

Інформувати про досягнуті результати доцільно із застосуванням методів візуалізації. Раціональний вибір набору таких методів залежить від сфери діяльності, фінансового стану, поставлених завдань та етапу розвитку конкретного підприємства. Запропоновано активно застосовувати такі методи: кольорове маркування, маркування фарбою, метод дорожніх знаків, «було – стало», графічні кольорові інструкції, дошка пошани фахівців.

Поширення візуалізації результатів ощадливого управління підприємством забезпечить такі переваги: постійне інформування про стан функціонування підприємства (нормальний або є відхилення) з акцентуванням на проблемах і їх завчасне попередження; презентація інформації про досягнуті результати і динаміку їх змін; покращення продуктивності праці; можливість оперативного швидкого ухвалення коригуючих заходів; покращення клімату в колективі; посилення морального стимулювання персоналу підприємства; можливість спрощення форматів управлінської звітності.

Таким чином, активне впровадження концепції ощадливого виробництва потребує зміни ментальності, підвищення кваліфікації персоналу на безперервній основі, а також зміни парадигми свідомості, насамперед, власників і керівництва.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок у даному напрямку.

Проведене дослідження дозволило сформулювати такі основні висновки та пропозиції: (1) розглянуто інформаційне забезпечення управління підприємством як комплексне поняття, що охоплює сукупність даних, організацію їх введення, обробки, збереження і накопичення, пошуку, а також поширення в межах професійної компетентності зацікавлених осіб в зручному для них вигляді; (2) визнано складовими інформаційного забезпечення інформаційні ресурси, інформаційні технології, технічні засоби та програмне забезпечення; (3) доведено доцільність формування управлінської звітності в системі ощадливого управління підприємством, а також обґрунтовано застосування інструментів візуалізації.

Подальші дослідження будуть проводитися в напрямку формування системи контрольованих показників на різних рівнях ощадливого управління підприємства і обґрунтування інформаційних моделей їх розрахунку.

Список використаних джерел.

1. Lean Six Sigma Logistics: Strategic Development to Operational Success / by: Tomas Goldsby & Robert Martichenko. J.Ross Publishing, Inc., 2005. – 282.
2. Michael L. George. Lean Six Sigma for Service. How to Use Lean Speed and Six Sigma Quality to Improve Services and Transactions. McGraw-Hill Companies, Inc., 2003. – 386 p.
3. Балабанова Л.В. Информационное обеспечение обоснования управленческих решений в условиях маркетинговой ориентации предприятия: монография / Л.В. Балабанова, Т.И. Алачева. – Донецк: ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2003. – 143с.
4. Бороненкова С.А. Экономический анализ в управлении предприятием / С.А. Бороненкова. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 224с.
5. Годин В.В. Информационное обеспечение управленческой деятельности: учебник / В.В. Годин, И.К. Корнеев. – М.: Мастерство; Высшая школа, 2001. – 240с.
6. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / Під ред. Р.Дяківа. – К.: Міжнародна економічна фундація, 2000. – 704с.
7. Інформаційні системи і технології в обліку: Навч. посібник / В.Д. Шквір, А.Г. Загородній, О.С. Височан. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2003. – 268с.
8. Кузьмін О.Є. Формування і використання інформаційної системи управління економічним розвитком підприємства: монографія / О.Є. Кузьмін, Н.Г. Георгіаді. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2006. – 368с.
9. Сухарева Л.А. Контроллинг – основа управления бизнесом / Л.А. Сухарева, С.Н. Петренко – К.: Эльга, Ника-Центр, 2002. – 208с.